

**Faculty of International Relations
Working Papers**

11/2012

**Integrace nových členských zemí na vnitřním
trhu (Volný pohyb zboží)**

Irena Vrňáková

Volume VI

Vysoká škola ekonomická v Praze
Working Papers Fakulty mezinárodních vztahů
Výzkumný záměr MSM6138439909

Název: Working Papers Fakulty mezinárodních vztahů
Četnost vydávání: Vychází minimálně desetkrát ročně
Vydavatel: Vysoká škola ekonomická v Praze
Nakladatelství Oeconomica
Náměstí Winstona Churchilla 4, 130 67 Praha 3, IČO: 61 38 43 99
E 17794
Evidenční číslo MK ČR: 1802-6591
ISSN tištěné verze: 1802-6583
ISSN on-line verze: Prof. Ing. Eva Cihelková, CSc.
Vedoucí projektu: Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta mezinárodních vztahů
Náměstí Winstona Churchilla 4, 130 67 Praha 3
+420 224 095 270, +420 224 095 248, +420 224 095 230
<http://vz.fmv.vse.cz/>

Studie procházejí recenzním řízením.

VÝKONNÁ RADA

Eva Cihelková (předsedkyně)

Vysoká škola ekonomická v Praze

Olga Hasprová

Technická univerzita v Liberci

Zuzana Lehmannová

Vysoká škola ekonomická v Praze

Marcela Palíšková

Nakladatelství C. H. Beck

Václav Petříček

Vysoká škola ekonomická v Praze

Blanka Řichová

Univerzita Karlova v Praze

Dana Zadražilová

Vysoká škola ekonomická v Praze

REDAKČNÍ RADA

Regina Axelrod

Adelphi university, New York, USA

Peter Bugge

Aarhus University, Aarhus, Dánsko

Petr Cimler

Vysoká škola ekonomická v Praze

Peter Čajka

Univerzita Mateja Bela, Banská

Bystrica, Slovensko

Zbyněk Dubský

Vysoká škola ekonomická v Praze

Ladislav Kabát

Bratislavská vysoká škola práva

Ludmila Štěrbová

Vysoká škola ekonomická v Praze

Eva Karpová

Vysoká škola ekonomická v Praze

Václav Kašpar

Vysoká škola ekonomická v Praze

Jaroslav Kundera

Uniwersytet Wrocławski, Wrocław,

Polsko

Larissa Kuzmitcheva

Státní univerzita Jaroslav, Rusko

Lubor Lacina

Mendelova zemědělská a lesnická
univerzita, Brno

Cristian Morosan

Cameron School of Business

Václava Pánková

Vysoká škola ekonomická v Praze

Lenka Pražská

emeritní profesor

Lenka Rovná

Univerzita Karlova v Praze

Mikuláš Sabo

Ekonomická Univerzita

v Bratislave, Slovensko

Naděžda Šišková

Univerzita Palackého v Olomouci

Peter Terem

Univerzita Mateja Bela, Banská

Bystrica, Slovensko

Milan Vošta

Vysoká škola ekonomická v Praze

ŠÉFREDAKTOR

Josef Bič

Vysoká škola ekonomická v Praze

Integrace nových členských zemí na vnitřním trhu (Volný pohyb zboží)

Irena Vrňáková (i.vrnakova@seznam.cz)

Abstrakt:

Cílem tohoto článku je zhodnotit integrační propojenost nových členských zemí v rámci jednotného (vnitřního) trhu. Vzhledem k tomu, že výhody jednotného trhu v zemích EU nejvíce reflektují pohyby zboží, zaměřuji se zde pouze na první svobodu, a to právě volný pohyb zboží. Samotný článek je rozdělen do tří částí. První část obsahuje stručný úvod do tématu vnitřního trhu. Druhá část hodnotí zapojení nových členských států v rámci jednotného vnitřního trhu. Poslední část se zabývá přínosy jednotného trhu pro nové členské státy EU, analyzuje hlavní tendence integrace na jednotném trhu v oblasti zboží a nastiňuje možné scénáře budoucího vývoje. V závislosti na deklarované cíle tohoto článku využiji primárně statistiky obchodu mezi novými členskými státy a ostatními členy EU.

Klíčová slova: vnitřní trh, volný pohyb zboží, nové členské státy EU

The integration of the new member countries in the single market (Free movement of goods)

Irena Vrňáková (i.vrnakova@seznam.cz)

Summary:

The goal of this article is to evaluate the integration interconnectedness of new EU member states in the single (internal) market. Given the advantages of the single market reflected mostly in the movements of goods, I focus especially on the first freedom - free movement of goods. The article is divided into three parts. The first part contains a brief introduction to the topic of the internal market. The second part evaluates the engagement of the new member states in the single market. The last part deals with the benefits of the single market in the area of goods and outlines the possible scenarios of future perspectives. Depending on the declared aim of this article I primarily use the statistics of trade between the new EU countries and other EU members.

Keywords: internal market, free movement of goods, new EU member states

JEL: F15, F16

Tento příspěvek je publikován jako konzultace.

Obsah

Úvod.....	7
1. Pozadí vzniku jednotného (vnitřního) trhu a základní principy jeho fungování.....	7
2. Nové členské země na vnitřním trhu	11
2.1 Integrace nových členských států na vnitřním trhu.....	11
2.2 Obchod zbožím nových členských zemí na vnitřním trhu	12
3. Současný stav vnitřního trhu a výhled do budoucna	18
Závěr	20
Seznam literatury	22

Úvod

Na počátku 90. let docházelo v zemích střední a východní Evropy (SVE) po rozpadu Sovětského svazu k transformačním procesům. Tyto státy přecházely k demokracii a přizpůsobovaly svá hospodářství tržním strukturám, tak aby bylo možné obstát zahraničním konkurenčním tlakům. Jejich snahou bylo ale od počátku také zapojit se do západoevropských integračních struktur a posílit svá hospodářství. Původně se předpokládalo pouze přijetí Polska a Maďarska do Evropských společenství (ES), později se však ukázalo, že počet zájemců o členství v budoucí Evropské unii (EU) bude větší. Kromě příprav na vstup do Společenství samotných států střední a východní Evropy se i samotná Unie začala připravovat na její dosud největší rozšíření. Od uzavření asociačních dohod mezi EU a SVE došlo ke zrušení veškerých dovozních cel a kvantitativních omezení.

Vstup zemí SVE (České Republiky, Estonska, Maďarska, Polska, Slovinska, Kypru, Malty, Slovenska, Lotyšska a Litvy) se naplánoval na květen 2004, aby bylo novým členům umožněno zúčastnit se voleb do Evropského parlamentu a participovat na sestavení nové Evropské komise.

Pro státy SVE bylo největší výzvou po vstupu do EU zapojení se do vnitřního trhu. Vnitřní trh jako prostor, kde se mohou osoby, zboží, služby a kapitál volně pohybovat bez jakýchkoliv hraničních kontrol po celém území EU. Přesto, že vnitřní trh byl oficiálně dokončen již dávno před přistoupením států SVE, můžeme dokonce i v současné době najít mezery v uplatňování těchto svobod.

1. Pozadí vzniku jednotného (vnitřního) trhu a základní principy jeho fungování

Idea vzniku vnitřního trhu je spjata již se začátkem evropského integračního procesu. Jednotný (vnitřní) trh je definován jako prostor, kde jsou realizovány čtyři základní svobody, a to volný pohyb zboží, služeb, osob a kapitálu. Oproti společnému trhu jde o vyšší stupeň integrace, kde je důraz kladem na odstranění i tzv. neviditelných překážek obchodu. Dle Bílé knihy z roku 1985 šlo především o odstranění fyzických, technických a daňových překážek obchodu. Nástrojem, který měl umožnit fungování jednotného trhu, bylo vydání Jednotného evropského aktu (JEA), který vstoupil v platnost v červenci 1987 (viz níže).

Cíl liberalizace zboží a služeb mezi členskými státy byl stanoven již v zakládajících Římských smlouvách z roku 1957. V rámci celní unie, která vznikla mezi členskými státy ES roku 1968, mělo být liberalizace obchodu mezi členy dosaženo pomocí odstranění dovozních a vývozních cel, dávek a opatření majících ekvivalentní účinek jako cla a odstranění množstevních omezení (kvót) mezi členskými státy. Tak mělo být zamezeno jakýmkoliv regulacím, které by narušovaly přímo či nepřímo vnitro-unijní obchod. Později se však ukázalo, že

stávající podoba je nevyhovující mimo jiné proto, že existovaly mezi státy odlišné technické normy a předpisy, docházelo ke kontrolám na vnitřních hranicích a k porušování volné soutěže. Společný trh brzy odhalil své slabiny zejména v období strukturálních krizí 70. let, kdy členské státy, ve snaze ochránit svoje trhy, začaly uplatňovat tzv. neviditelné překážky obchodu.

Evropská společenství si byla vědoma toho, že při uplatňování národních protekcionistických opatření, která snižovala celkovou ekonomickou výkonnost a konkurenceschopnost Společenství, nemůže bez účinných legislativních opatření dojít k pokroku a k dalšímu prohloubení integrace. Přistoupilo se tedy k revizi stávajících smluv, která by zaručila dokončení projektu vnitřního trhu.

Hlavní cíle vytvoření vnitřního trhu byly následující (Urban, 2012):

- Ekonomický: zvýšit ekonomickou prosperitu členských zemí a ES jako celku, a to odstraněním překážek, které brání využití ekonomického potenciálu a na tomto základě zvyšovat životní úroveň a kvalitu života účastníků.
- Politický: přispět k užšímu propojení členských zemí a odstranit politické soupeření v Evropě.

Volný pohyb zboží

V rámci Bílé knihy z roku 1985 byly stanoveny tři hlavní překážky, které bránily dokončení vnitřního trhu:

- Fyzické: kontroly zboží i osob na vnitřních hranicích ES.
- Technické: odlišné národní předpisy a normy pro pohyb zboží, služeb i pracovníků.
- Daňové: rozdíly v daňových sazbách mezi členskými státy.

Následně byla v rámci fyzických překážek postupně odstraněna kontrola zboží na vnitřních hranicích a dále došlo ke vzájemnému uznávání technických norem. Dalším krokem byla harmonizace národních standardů dle principů nejmenšího společného jmenovatele (výjimky – oblast zdraví, životního prostředí a bezpečnosti). V současné době se stanovují základní požadavky dalších technických norem a pracuje se na harmonizaci daní.

V rámci technické harmonizace se výrobky rozdělily do dvou základních skupin – na harmonizované a neharmonizované. U harmonizovaných výrobků se prokazuje, zda jsou v souladu s technickými požadavky či technickými normami. Technické požadavky jsou zaznamenány ve směrnících EU a jsou závazné. Naproti tomu technické normy mají jen doplňující charakter, jsou vydávány soukromoprávními institucemi a jsou nezávazné. V normách jsou obsažené základní vlastnosti a požadavky na výrobek. Mezi technické normy patří i tzv.

evropské normy (označení EN). U evropských norem výrobce prokazuje shodu s technickými požadavky, a to na základě tzv. 8 modulů posouzení shody s technickými předpisy podle povahy výrobku. U jednoduchých výrobků může shodu prokázat pouze samotný výrobce. U složitých zařízení je pak třeba prokázat shodu v autorizované zkušebně, jejichž seznam lze nalézt v Úředním věstníku. Zde se podle povahy daného výrobku provádí typová zkouška, dohled nad systémem jakosti a podrobná kontrola každého výrobku. V případě shody se směrnicí EU se výrobek označí „CE“. U neharmonizovaných výrobků se pak podle zásady vzájemného uznávání národní technické požadavky projednávají ve Výboru 98/43 Evropské komise. Pokud jsou shledány oprávněnými, vypracovává se nová společná směrnice.

U daňových překážek je situace poměrně složitější. Harmonizováno je zdanění základního kapitálu a jsou stanovena jednotná pravidla vyměřování daňového základu a zásady zdanění u nepřímých daní. U daní z přidané hodnoty se u soukromých osob uplatňuje zdanění v zemi původu a u transakcí s právem na odpočet daně je zdanění podle podmínek v zemi určení. Minimální výše standardní sazby byla stanovena na 15 %. U spotřebních daní platí zatím národní sazby a daní se v zemi spotřeby s tím, že směrnice stanovují minimální výši těchto daňových sazeb a jsou stanoveny společné předpisy pro jejich výběr.

Na Bílou knihu o dokončení vnitřního trhu navázal Akt o jednotné Evropě¹ (dále JEA) z roku 1987, který doplnil zakládající Římské smlouvy. Akt začlenil projekt vnitřního trhu do primárního práva a pozměnil schvalovací proceduru v Radě, kde zavedl hlasování kvalifikovanou většinou ve většině otázek týkajících se vnitřního trhu. JEA posílil také úlohu Evropského parlamentu v legislativním rozhodování. Pro upevnění sociální soudržnosti mezi členskými státy stanovil novou legislativu a rozšířil pravomoci Společenství v sociální oblasti. Byly vytvořeny nové koordinované politiky, a to ekologická, politika vědy a výzkumu a regionální, pro které byly stanoveny nové strukturální fondy. Všechny potřebné změny se měly podle JEA provést do konce roku 1992. (Single European Act, 2012)

Reflexí přínosů a nákladů vnitřního trhu byla tzv. Cecchiniho zpráva vydaná roku 1988. Zpráva dokumentovala makro- a mikroekonomické dopady, které Společenství muselo nést kvůli nedokončenému vnitřnímu trhu. Součástí zprávy byly studie, které odhadovaly ve střednědobém horizontu zvýšení HDP o 4,5 %, snížení míry inflace o 6,1 %, vytvoření cca. 1,8 mil. nových pracovních míst a zlepšení vnější ekonomické rovnováhy o 1 % HDP. Tyto údaje se však podle propočtů Komise o 3 roky později ukázaly jako mylné, nicméně i přesto se prokázalo, že došlo k růstu HDP o cca 1,5 %, bylo vytvořeno asi 1 mil. pracovních míst a celkově došlo ke zvýšení obchodu s průmyslovými výrobky

¹ Někdy také nazýván „Jednotný evropský akt“.

o cca 25 %. Mezi dalšími úspěchy vnitřního trhu byl i nárůst přímých zahraničních investic a mírné sblížení cen v rámci regionů. (Euroskop, 2012a)

Oficiálním rokem dokončení vnitřního trhu je označován rok 1993, kdy došlo k odstranění kontroly pohybu zboží na vnitřních hranicích. Státy si začaly vzájemně uznávat technické předpisy a jiná osvědčení, dále se umožnilo pracovníkům a podnikatelům usazovat se v zahraničí. Uvolnil se také trh kapitálu a služeb mezi členskými státy (zejména pro banky, pojišťovny aj.). V témže roce byla přijata také Maastrichtská smlouva, která doplnila program vnitřního trhu o hospodářskou a měnovou unii. Přijetí společné měny bylo po dokončení vnitřního trhu dalším krokem integračního procesu, protože díky společné měně je odstraněno kurzové riziko, což ovlivňuje příznivě i pohyb kapitálu mezi zeměmi.

Další důležité akty, které změnily podobu jednotného trhu

Dá se říci, že vnitřní trh se stále utváří a zdokonaluje. V nedávné minulosti můžeme nalézt několik důležitých programů, jak se EU snažila odstranit stávající překážky a reagovat na současné globální výzvy. V roce 1997 byl přijat Akční plán jednotného trhu, jehož cílem bylo odstranění stávajících bariér vnitřního trhu a zvýšení jeho efektivnosti pomocí rychlejší implementace směrnic a větší transparentnosti při zadávání tendrů. Mezi další cíle patřilo odstranění daňových a jiných odvětvových překážek integrace trhu. EU se v dokumentu také zavázala více informovat občany o projektu vnitřního trhu. V témže roce byla rovněž oblast vnitřního trhu dále rozšířena i o další ze sociálních politik, a to o politiku zaměstnanosti. Na Akční plán roku 1998 navázala Cardiffská zpráva, která zhodnotila dosažený pokrok a započala tzv. cardiffský proces (hospodářské reformy s cílem odstraňování překážek vnitřního trhu).

Mezi další důležité reformní kroky patřila Lisabonská strategie. V rámci Lisabonské strategie, která byla vyhlášena v roce 2000, se měla EU v následujících letech stát nejvíce konkurenceschopnou a ekonomicky výkonnou oblastí, založenou na znalostní a vědomostní ekonomice. Ekonomické reformy se samozřejmě týkaly i programu vnitřního trhu. Evropská rada proto doporučila urychleně pracovat na dobudování vnitřního trhu v některých odvětvích a na zlepšení jeho fungování, a to prostřednictvím odstranění překážek podnikání ve službách, urychlení liberalizace zejména dopravy, pošty, elektřiny a plynu, zlepšení přístupu malých a středních podniků k veřejným zakázkám a zvýšení transparentnosti a efektivity finančních trhů. O pět let později Komise kriticky zhodnotila dosavadní neuspokojivé výsledky a v roce 2007 navrhla upravený program Lisabonské strategie s dalšími opatřeními ve věci vnitřního trhu do roku 2010. (Euroskop, 2012b).

Od Lisabonské smlouvy patří záležitosti vnitřního trhu do sdílených pravomocí EU, tzn., že se členské státy podílejí na vytváření a přijímání právně závazných

aktů EU. Každý členský stát vykonává svoji pravomoc pouze v rozsahu, v jakém ji EU nevykonala.

2. Nové členské země na vnitřním trhu

2.1 Integrace nových členských států na vnitřním trhu

Dvanáct zemí střední a východní Evropy a Středomoří přistoupilo do Evropské unie ve dvou vlnách v letech 2004 a 2007. Jednalo se o dosud největší rozšíření v dějinách EU a tak vyvstalo mnoho otázek ohledně dopadu rozšíření na staré i nové členské státy a na EU jako celek. V rámci projektu „Pět let v rozšířené EU“ GR ECFIN² provedlo výzkum v těchto otázkách a na základě nasbíraných informací lze zapojení NČZ hodnotit takto:

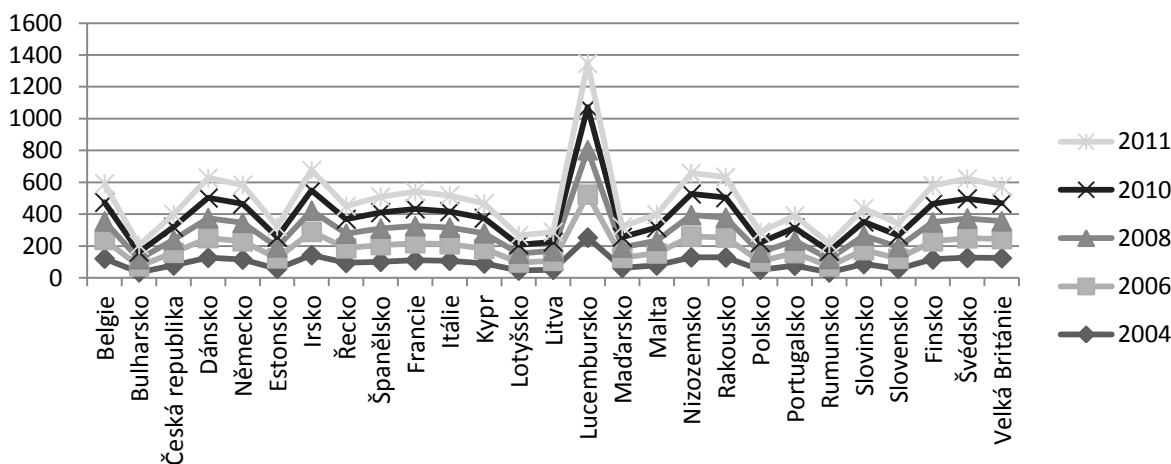
Nové členské země konvergují ke starým členským zemím a růstem HDP je rychle dohánějí. Za 5 let po přistoupení byl průměrný růst HDP v nových členských státech 5,5 %, ve srovnání s 3,5 % v předcházejících pěti letech, zatímco růst ve starých členských státech se pohyboval kolem 2,25 %. V souladu s celosvětovým zpomalením byla však v posledních letech ekonomická aktivita zemí EU dramaticky oslabena.(ECFIN, 2009).

Růst HDP se promítl i do vzájemného obchodu mezi novými a starými členskými zeměmi, který po roce 2004 výrazně vzrostl oproti obchodu s třetími zeměmi, což mělo za následek, že odklon obchodu (ztráty vzhledem k posunu obchodních toků ze třetích zemí) měl slabší účinek. Klíčovou roli v procesu růstu v nových členských zemích hrála řada faktorů, především otevřenost ekonomiky měřená jako poměr dovozu a vývozu k HDP; dále růst přímých zahraničních investic zejména ze starých členských zemí do nových a zlepšení institucionálního rámce, který rozhodující měrou přispěl ke zvětšení objemu obchodních transakcí. Tyto faktory vedly k růstu produktivity a životní úrovně obyvatel. Na základě regresní analýzy růstu se podle Komise odhaduje, že díky vstupu NČZ do EU se každý rok v období 2000–2008 ekonomiky pozvedly v průměru o 1,75 %.(Evropská komise, 2012). K přibližování úrovně starých a nových členských zemí bezesporu také napomohl fakt, že některé velké ekonomiky ze starých členských zemí vykazovaly poměrně slabý růst v uplynulých letech.

Podrobný vývoj HDP/ob. v paritě kupní síly všech členských zemí EU za období 2004–2011 nám ukazuje následující graf. Indikátor HDP/ob. je nejčastěji používán k měření reálné konvergence právě proto, že reflektuje výrobní kapacity, příjmy anebo úroveň hospodářského rozvoje.

² Generální ředitelství pro hospodářské a finanční záležitosti.

Graf 1: Vývoj HDP/ob. v paritě kupní síly v běžných cenách

Zdroj: Eurostat (2012b).

Proces reálné konvergence u všech NČZ není stejný, proto je velký důraz kladen na sociální politiky, které by podpořily oblasti s nízkou úrovní. Před krizí byla patrná výrazná konvergence u Pobaltských států, naopak nejmenší byla na Maltě. Slovinsko naopak bylo jednou ze zemí, která vykazovala plynulý růst a konvergenci.

2.2 Obchod zbožím nových členských zemí na vnitřním trhu

Obchod uvnitř EU (intra-trade) zahrnuje pohyby zboží zaznamenané v každé zemi, přičemž jsou ve volném oběhu v rámci EU a vstupují či vystupují z/do území jiného členského státu. Obchod mezi členskými státy na vnitřním trhu má podle mezinárodní obchodní klasifikace (SITC) následující skladbu:³

- Energetické produkty (3)
- Potraviny, nápoje, tabák (0-1)
- Suroviny a ostatní materiál (2+4)
- Průmyslové zboží (5+6+7+8)

Podíl jednotlivých skupin SITC na celkovém exportu EU v členských zemích, nám znázorňuje následující tabulka.

³ 0 Potraviny a živá zvířata, 1 Nápoje a tabák, 2 Suroviny nepoživatelné bez paliv, 3 Minerální paliva, mazadla a přírodní materiály, 4 Živočišné a rostlinné oleje a tuky, 5 Chemikálie, 6 Průmyslové zboží, 7 Stroje a přepravní zařízení, 8 Různé průmyslové výrobky, 9 Ostatní zboží nezařazené v SITC.

Tabulka 1: Obchod uvnitř EU27, podíl na celkovém exportu EU v % podle klasifikace SITC

Země	SITC 0-9 celkem	SITC 0+1	SITC 2+4	SITC 3	SITC 5	SITC 7	SITC 6+8
Belgie	8,9	9,2	7,4	11,5	16,5	5,4	8,4
Bulharsko	0,4	0,6	1,0	0,3	0,1	0,2	0,6
Česká republika	3,3	1,4	3,1	2,1	1,2	5,1	3,5
Dánsko	1,9	4,0	2,1	3,6	1,5	1,2	1,8
Německo	22,5	16,1	16,7	9,2	22,8	22,4	22,1
Estonsko	0,2	0,2	0,7	0,4	0,1	0,2	0,3
Irsko	2,0	2,6	1,3	0,3	7,1	0,6	0,9
Řecko	0,4	1,1	0,6	0,4	0,4	0,1	0,5
Španělsko	5,0	8,3	4,7	2,6	4,1	5,1	4,8
Francie	9,5	12,5	9,0	5,4	10,8	9,7	8,5
Itálie	7,6	7,2	3,6	4,1	5,8	7,3	10,8
Kypr	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0
Lotyšsko	0,2	0,3	1,0	0,2	0,1	0,1	0,2
Litva	0,4	0,6	0,6	1,4	0,3	0,1	0,4
Lucembursko	0,5	0,3	0,4	0,1	0,2	0,6	0,8
Maďarsko	2,2	1,7	1,7	0,8	1,1	3,7	1,6
Malta	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Nizozemsko	13,2	17,5	22,6	28,3	11,8	11,1	9,8
Rakousko	3,2	2,5	3,4	2,0	2,1	3,4	4,3
Polsko	3,8	4,1	2,8	2,5	1,8	4,4	4,7
Portugalsko	1,1	1,2	1,8	0,6	0,6	0,9	1,7
Rumunsko	1,1	0,7	1,3	0,5	0,3	1,3	1,4
Slovensko	0,6	0,3	0,7	0,3	0,4	0,8	0,7
Slovensko	1,6	0,7	1,4	1,3	0,5	2,4	1,8
Fínsko	1,1	0,3	2,1	1,9	0,6	0,8	1,7
Švédsko	2,7	1,7	5,8	3,3	2,0	2,5	3,1
Velká Británie	6,5	5,0	4,3	16,8	7,7	5,6	5,4

Pramen: Eurostat 2012d.

Co se týká struktury obchodních partnerů, vzhledem k tomu, že nové členské země byly již před rokem 2004 navázány na západoevropské trhy, tak ani v jednom státě nedošlo k zásadní změně oproti pořadí jednotlivých obchodních partnerů. Ve vývozu i dovozu dominují průmyslové výrobky, zejména stroje a dopravní zařízení. (Eurostat, 2012b)

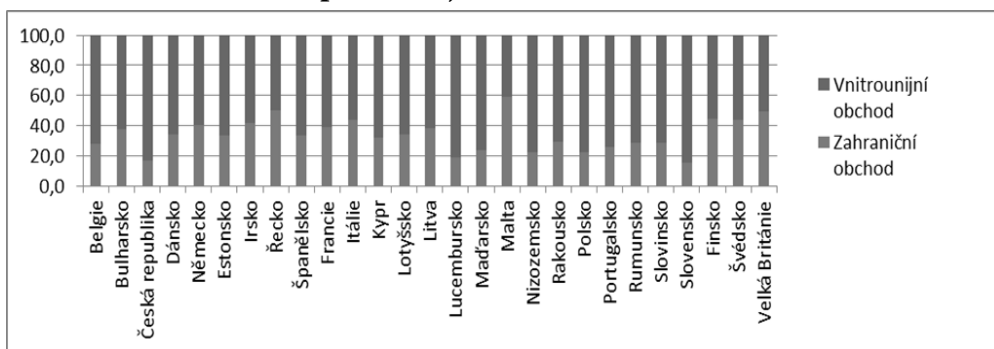
Krátký přehled největších evropských obchodních partnerů NČZ je následující (Eurostat, 2012b):

- U Bulharska a Rumunska největšími obchodními partnery jsou Německo a Itálie. Významný je také obchod s Řeckem a Maďarskem.
- Pobaltské státy, přesto, že jsou ekonomicky i historicky propojeny, každý má o něco jinou strukturu svých obchodních partnerů. Estonsko obchoduje nejvíce s Finskem a Švédskem. Lotyšsko s Litvou a Estonskem. Litva nejvíce vyvází do Německa, Lotyšska a Litvy a dováží z Německa, Polska a Litvy. Nejvíce se dováží stroje a energie.
- Středomořské ostrovní státy Kypr a Malta dováží především strojírenská zařízení, ale důležitou roli hrají i potraviny a nápoje. Kypr obchoduje s Řeckem, Velkou Británií a Německem. Malta nejvíce exportuje do Německa a Francie a importuje z Itálie, Velké Británie a Německa.
- Maďarsko i Polsko nejvíce obchodují s Německem, následují Itálie a Francie, ale jejich podíl je mnohem menší. U Polska je významným dovozním partnerem také Česká republika. Dovození i vývozní komoditou jsou stroje a jiná zařízení, ale také předměty primární spotřeby.
- Slovinsko nejvíce obchoduje s Německem, Itálií, Rakouskem a Francií.
- Česká republika obchoduje tradičně se zeměmi geograficky blízkými, a to Německem, Slovenskem a Polskem. K doplnění je třeba připomenout i další důležité partnery Rakousko a Nizozemsko. Česká republika vyvází průmyslové zboží, a to stroje a dopravní zařízení.
- Podobnou strukturu obchodu jako ČR má i Slovensko. Jeho největšími vývozními i dovozními partnery jsou Německo, Česká Republika, Maďarsko a Polsko.

Obchod na vnitřním trhu se u všech nových členských zemí od přistoupení zvýšil. Dá se říci, že v rámci EU i nadále poroste. Důležitou roli při obchodování hrají zejména faktory jako geografická poloha, infrastruktura, rozmístění nerostných surovin, historické vazby atd. Dominantním obchodním partnerem ve většině NČZ je bezesporu Německo, které svou ekonomikou a velkým trhem ovlivňuje většinu Evropy. Obchodovatelnou komoditou budou i nadále především stroje a technická zařízení a růst bude i význam energií. Každá země se bude nadále snažit využívat svých komparativních výhod a uspět na evropském trhu, i když to pod vlivem stále sílící konkurence bude nelehký úkol.

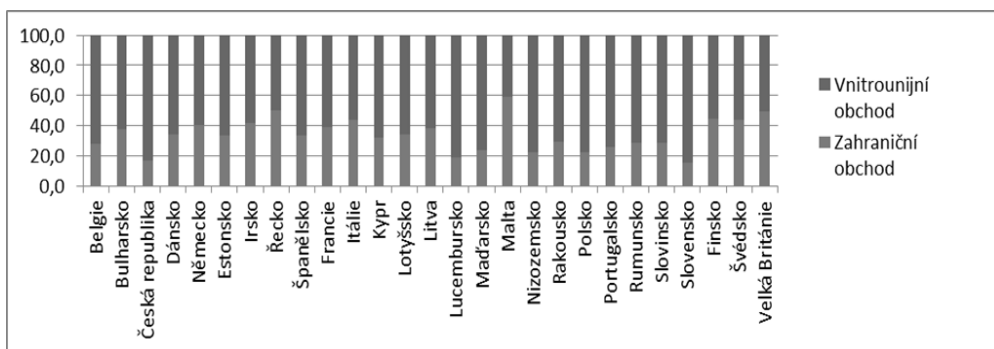
Následující grafy nám znázorňují podíl vnitrouníjního a zahraničního obchodu EU27 podle jednotlivých zemí za rok 2011.

Graf 2: Podíl intra- a extra obchodu EU za rok 2011 (export v % celkového exportu EU)

Pramen: Eurostat, 2012c.

Graf 3: Podíl intra- a extra obchodu EU za rok 2011 (import v % celkového importu EU)

Zdroj: Eurostat, 2012c.

Z obou grafů je patrné, že se hospodářství Evropské unie soustřeďuje zejména na obchod se svými členy. Z nových členských států největší obchodní otevřenost vůči EU vykazovaly tyto státy: Česká republika, Slovenská Republika (z důvodu geografické blízkosti trhů, integrační propojenosti a vyspělosti) a dále Litva, Polsko a Estonsko.

Následující tabulka nám konkrétněji znázorňuje, jak se nové členské země zapojily do vnitřního trhu podle vývozu a dovozu. K tomuto nám poslouží statistiky obchodu zbožím. Data jsou znázorněna pro jednotlivé členské státy. Obchodní toky jsou uvedeny pouze s ostatními zeměmi EU a v závorce jsou údaje celkem za zahraniční obchod.

Tabulka 2: Vývoj exportu a importu NČZ v rámci vnitřního trhu EU od roku 2004 v bil. EUR (v závorce uvedeny údaje za celkový zahraniční obchod)

Země		2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Bulharsko	Export	5,0 (8,0)	5,5 (9,2)	7,1 (11,7)	8,2 (13,5)	9,1 (15,2)	7,6 (11,8)	9,5 (15,6)	12,6 (20,2)
	Import	6,6 (11,6)	7,8 (12,5)	9,4 (15,4)	12,8 (21,9)	14,2 (25,1)	10,1 (16,7)	11,2 (19,2)	13,8 (23,3)
	Balance	-1,7 (-3,6)	-2,3 (-3,3)	-2,3 (-3,7)	-4,6 (-8,3)	-5,1 (-9,9)	-2,5 (-4,9)	-1,8 (-3,6)	-1,2 (-3,1)
Česká republika	Export	48,3 (55,5)	53,7 (62,8)	64,8 (75,6)	76,2 (89,4)	84,8 (99,8)	68,6 (81,0)	84,2 (100,2)	96,7 (116,6)
	Import	45,2 (56,2)	50,1 (61,5)	59,7 (74,2)	69,1 (86,2)	74,3 (96,6)	58,8 (75,3)	71,3 (95,2)	81,0 (108,9)
	Balance	3,2 (-0,8)	3,6 (1,3)	5,1 (1,4)	7,2 (3,2)	10,5 (3,2)	9,9 (5,7)	12,9 (5,0)	15,7 (7,7)
Estonsko	Export	3,8 (4,8)	4,8 (6,2)	5,1 (7,7)	5,6 (8,0)	5,9 (8,5)	4,5 (6,5)	6,0 (8,8)	7,9 (12,0)
	Import	4,9 (6,7)	6,3 (8,2)	8,0 (10,7)	9,0 (11,4)	8,7 (10,9)	5,8 (7,3)	7,4 (9,2)	9,9 (12,6)
	Balance	-1,1 (-1,9)	-1,4 (-2,0)	-2,9 (-3,0)	-3,4 (-3,4)	-2,8 (-2,4)	-1,3 (-0,8)	-1,4 (-0,5)	-1,9 (-0,6)
Kypr	Export	0,5 (0,8)	0,9 (1,2)	0,8 (1,0)	0,7 (1,0)	0,8 (1,1)	0,6 (0,9)	0,7 (1,1)	8,2 (1,3)
	Import	3,1 (4,4)	3,5 (5,1)	3,8 (5,5)	4,3 (6,3)	4,9 (7,2)	4,1 (5,6)	4,5 (6,4)	4,3 (6,2)
	Balance	-2,6 (-3,7)	-2,7 (-3,9)	-3,0 (-4,5)	-3,6 (-5,3)	-4,2 (-6,1)	-3,5 (-4,7)	-3,8 (-5,3)	-3,4 (-4,9)
Lotyšsko	Export	2,5 (3,2)	3,2 (4,1)	3,6 (4,9)	4,4 (6,1)	4,7 (6,9)	3,7 (5,5)	4,8 (7,2)	6,2 (9,4)
	Import	4,3 (5,7)	5,3 (7,0)	7,0 (9,2)	8,7 (11,2)	8,3 (11,0)	5,3 (7,0)	6,6 (8,7)	9,0 (11,7)
	Balance	-1,8 (-2,5)	-2,1 (-2,8)	-3,5 (-4,3)	-4,3 (-5,1)	-3,6 (-4,1)	-1,6 (-1,5)	-1,8 (-1,6)	-2,8 (-2,2)
Litva	Export	5,0 (7,5)	6,2 (9,5)	7,2 (11,3)	8,1 (12,5)	9,7 (16,1)	7,6 (11,8)	9,6 (15,7)	12,4 (20,7)
	Import	6,3 (10,0)	7,4 (12,5)	9,7 (15,4)	12,2 (17,8)	12,2 (21,1)	7,8 (13,1)	10,0 (17,7)	12,6 (22,6)
	Balance	-1,3 (-2,5)	-1,2 (-3,0)	-2,5 (-4,2)	-4,1 (-5,3)	-2,5 (-5,1)	-0,2 (-1,3)	-0,4 (-1,9)	-0,3 (-2,5)
Maďarsko	Export	37,1 (44,7)	40,9 (50,6)	47,5 (59,9)	55,0 (69,6)	57,7 (73,8)	47,3 (60,0)	55,5 (72,0)	61,2 (80,6)
	Import	33,3 (48,7)	37,4 (53,5)	43,8 (62,3)	48,4 (69,7)	50,5 (74,1)	38,6 (56,0)	45,0 (66,5)	51,2 (73,7)
	Balance	3,8 (-4,0)	3,5 (-2,9)	3,7 (-2,4)	6,5 (-0,1)	7,2 (-0,3)	8,8 (4,0)	10,5 (5,5)	10,1 (6,9)
Malta	Export	1,0 (2,0)	1,0 (1,9)	1,2 (2,2)	1,1 (2,3)	0,9 (2,0)	0,6 (1,5)	0,8 (1,9)	1,3 (3,2)
	Import	2,1 (2,9)	2,2 (3,0)	2,4 (3,4)	2,6 (3,5)	2,4 (3,3)	1,8 (2,6)	2,0 (3,2)	3,3 (4,5)
	Balance	-1,1 (-0,9)	-1,2 (-1,0)	-1,3 (-1,2)	-1,5 (-1,2)	-1,5 (-1,3)	-1,2 (-1,1)	-1,2 (-1,2)	-2,0 (-1,4)

Polsko	Export	48,5 (60,3)	56,5 (71,9)	69,7 (88,2)	80,7 (102,3)	90,2 (115,9)	76,4 (96,4)	92,3 (117,5)	104,7 (134,6)
	Import	54,3 (72,1)	61,5 (81,7)	73,8 (101,1)	88,6 (120,9)	102,0 (142,0)	75,7 (105,1)	91,8 (131,0)	103,6 (149,2)
	Bilance	-5,9 (-11,8)	-5,0 (-9,8)	-4,2 (-12,9)	-8,0 (-18,7)	-11,8 (-26,1)	0,7 (-8,7)	0,5 (-13,5)	1,2 (-14,6)
Rumunsko	Export	14,1 (18,9)	15,6 (22,3)	18,2 (25,9)	21,3 (29,5)	23,8 (33,7)	21,6 (29,1)	26,9 (37,3)	32,0 (45,0)
	Import	17,3 (26,3)	20,5 (32,6)	25,8 (40,7)	36,6 (51,3)	39,8 (57,1)	28,5 (38,9)	33,9 (46,8)	39,8 (54,8)
	Bilance	-3,2 (-7,3)	-4,9 (-10,3)	-7,6 (-14,9)	-15,3 (-21,8)	-16,1 (-23,5)	-6,9 (-9,8)	-7,0 (-9,5)	-7,8 (-9,8)
Slovinsko	Export	8,9 (13,2)	10,5 (15,5)	12,7 (18,5)	15,2 (22,0)	15,8 (23,2)	13,0 (18,8)	15,8 (22,2)	17,7 (25,0)
	Import	11,7 (14,3)	13,0 (16,3)	14,9 (19,2)	17,0 (23,0)	17,9 (25,2)	13,5 (19,0)	15,4 (22,7)	17,2 (25,5)
	Bilance	-2,8 (-1,1)	-2,4 (-0,9)	-2,3 (-0,7)	-1,8 (-1,1)	-2,1 (-2,0)	-0,5 (-0,2)	0,5 (-0,4)	0,5 (-0,5)
Slovensko	Export	19,3 (22,3)	22,3 (25,6)	28,9 (33,3)	37,1 (42,7)	41,3 (48,4)	34,4 (40,1)	41,7 (49,3)	48,2 (57,0)
	Import	18,9 (24,0)	21,7 (27,9)	26,9 (35,8)	33,0 (44,2)	36,7 (50,3)	29,6 (39,6)	36,5 (50,2)	40,2 (55,5)
	Bilance	0,4 (-1,7)	0,7 (-2,2)	2,0 (-2,5)	4,1 (-1,5)	4,6 (-1,9)	4,8 (0,5)	5,2 (-0,9)	8,1 (1,4)

Pramen: Eurostat, 2012e, 2012f

Největší podíl na obchodu uvnitř EU (cca 80 %) vykazují z nových členských zemí Česká republika a Slovensko; úbytek naopak Lotyšsko, Litva a Estonsko (cca 30 %). (Eurostat, 2012f).

Z nových členských zemí vykazovala za rok 2011 nejvyšší přebytek obchodní bilance v rámci EU Česká republika (15,7 bil. EUR) a poté následovalo Maďarsko (10,1 bil. EUR). U většiny zemí můžeme vidět dvojnásobný nárůst objemu exportovaného i importovaného zboží. U Rumunska a Bulharska, které přistoupili k EU později (a nebyli na stejné ekonomické úrovni jako EU10) je také patrný nárůst vyváženého zboží. Problémem však zejména u Rumunska zůstává pasivní obchodní bilance. Malé země závislé na dovozu jako Malta či Kypr si v objemu dováženého a vyváženého zboží v porovnání s rokem 2004 stojí poměrně stejně.

Podobně jako u České republiky můžeme vysokou otevřenost ekonomiky, měřenou vývozem a dovozem statků, pozorovat i u Slovenska, Slovinska a Pobaltských zemí, zejména pak Litvy. Vysoká otevřenost však může znamenat i ohrožení pro národní hospodářství, jak potvrdila právě nedávno vypuklá ekonomická krize. V tomto období si ze všech nových členských zemí nejlépe stálo Polsko, které si jako jediné v době krize zachovalo i kladný růst HDP.

Evropská unie jako celek tvoří téměř pětinu světového obchodu zboží. Hodnota zahraničního obchodu se zbožím je výrazně vyšší než u služeb, které jsou svou povahou složitější při pohybu přes hranice. Za rok 2011 byl obchod zbožím mezi členskými státy (obchodu uvnitř EU) oceněn na 2,804 bil. EUR, což představuje více než dvojnásobek hodnoty vývozu z EU27 do třetích zemí. (Eurostat, 2012e) Význam obchodu uvnitř EU zdůrazňuje také skutečnost, že pro každý členský stát je obchod v rámci EU vyšší než zahraniční obchod s mimounijními státy. Vývozy/dovozy do/z ostatních zemí jsou ovlivněny řadou faktorů, mezi něž lze zařadit také historické faktory či geografickou polohu.

3. Současný stav vnitřního trhu a výhled do budoucna

Podle European Economy Forecast vydané Komisí na podzim roku 2011 by evropská ekonomika měla pokračovat v procesu uzdravování z recese s mírným růstem HDP. U ekonomik nových členských států se očekává následující vývoj:

- Bulharské hospodářství by mělo v následujícím roce mírně růst „uprostřed rostoucí nejistoty“, avšak stále zaostávat za růstem ostatních NČZ. Je nutné se vypořádat s vnitřní i vnější nerovnováhou. Zatímco vývozy v uplynulém roce výrazně rostly nad předkrizovou úroveň, domácí poptávka se dosud nestabilizovala.
- Rumunská ekonomika bude vykazovat podobný trend jako Bulharsko. Klíčovou hnací silou bude vývoz a rozvoj malých a středních podniků. Očekává se také růst veřejných investic zejména do stavebnictví. Ekonomický růst bude dále brzdit malá zahraniční poptávka a stagnující domácí spotřeba.
- Česká ekonomika očekává mírné oživení díky rostoucímu exportu, nicméně HDP by měl být negativní, a to $-0,3\%$ v důsledku klesající soukromé spotřeby a škrtům ve vládním rozpočtu.
- V Estonsku, po hlubokém propadu zahraničního obchodu a HDP, oživení domácí poptávky vyvažuje hospodářský růst. V roce 2012 se ukazuje, že by měl export dále růst (zejména díky rostoucí poptávce po strojích a zařízeních ve Švédsku).
- V malých středomořských ekonomikách na Kypru a Maltě jsou vyhlídky hospodářského růstu i přes dobrou turistickou sezónu minimální. U Kypru jsou důvodem zejména fiskální problémy a nízká spotřeba. Hlavní hnací silou ekonomiky bude opět domácí poptávka. Na Maltě došlo k silnému oživení zahraniční poptávky a růstu HDP, jakož i k menšímu oživení v oblasti podnikání a investic. Zatímco ekonomika pokračovala v růstu relativně rychlým tempem, indikátory průmyslové výroby ukazovaly zpomalení. Takovýto stav je patrný i v roce 2012, s tím, že ekonomika začne opět růst znovu až v roce 2013.

- Lotyšská stejně jako litevská ekonomika budou pokračovat v rostoucím trendu, ale již ne tak silně jako v roce 2011. Růst HDP bude podnícen zejména firemními zisky a investicemi v případě Lotyšska a rostoucí soukromou spotřebou spolu s vnější poptávkou u Litvy. Litevské dovozy ale v roce 2011 výrazně převažovaly nad vývozem, což mělo za cíl prohloubení schodku obchodní bilance.
- Maďarsko čeká „hrbolatá cesta vpřed“. Problémy budou způsobené zejména poklesem vnější (hlavně německé) poptávky, na kterou je maďarské hospodářství vázáno a nedůvěrou v politický systém. Čistý vývoz by měl v následujícím období opět vytáhnout ekonomiku, a to zejména díky spuštění nových výrobních továren (automobilky Mercedes a pneumatiky Hankook). Nicméně nejistota ohledně globální ekonomické aktivity bude důležitým faktorem hospodářského růstu maďarské ekonomiky.
- Polsko bude pokračovat ve svém mírně rostoucím trendu. V loňském roce, v důsledku přílivu finančních prostředků z EU a zlepšení situace na trhu práce, došlo k oživení mezinárodního obchodu. Růst až 4 % dále posiloval i v druhé polovině roku 2011 díky domácí poptávce, opětovnému skladování zásob, urychlení soukromých investic a ziskovosti firem. Polská ekonomika, jako všechny ostatní, samozřejmě také pocítuje dopady globálního zpomalení. Zejména slabší zahraniční poptávka brání růstu vývozu. Ekonomická nejistota má vliv i na ekonomickou aktivitu v roce 2012 a marginální oživení se očekává až v roce 2013.
- Vyhledky Slovinska jsou závislé na stabilizaci sektoru stavebnictví, který je pro hospodářství klíčový. V roce 2012 se očekává mírné zpomalení růstu na 1 % a v roce 2013 oživení představující růst 1,5 %.
- Slovensko, jako další země závislá na ekonomikách svých obchodních partnerů, v roce 2012 zaznamenává mírné zpomalení růstu ovlivněné nízkou zahraniční poptávkou a slabou domácí spotřebou. Opadnutí nejistoty a postupné oživení investic a poptávky se očekává opět až v roce 2013, k čemuž by měla napomoci i dobrá finanční a průmyslová základna Slovenska.

Lze shrnout, že další vývoj obchodu na vnitřním trhu je ovlivněn poptávkou na zahraničních trzích. Jedná se o velké ekonomiky jako např. Německo, které silně ovlivňují ostatní ekonomiky nových členských zemí, které jsou na ně obchodně navázané. V následujícím roce 2013 se předpokládá větší oživení zahraniční poptávky a zvýšení objemu vývozu, jakožto hlavní hnací síly NČZ.

Kromě světové ekonomické krize se do vývoje vnitrounitního obchodu promítají také vnitřní překážky, které brání rozvinout všechny čtyři svobody v rámci EU naplno. Projekt vnitřní trh stále není, i přes všechna přijatá opatření,

dobudovaný. I přesto, že postupně dochází k vzájemnému uznávání národních předpisů a harmonizaci technických norem, stále lze najít překážky v oblasti obchodu i služeb, které jsou určovány vnitrostátními předpisy. Důvody, proč nedošlo k pokroku, jsou podle mého názoru následující: vnitřní trh byl velmi ambiciózní projekt, navržen v době, kdy na to nebyly členské země připraveny (ani v současnosti však nejsou). Směrnice jsou pomalu implementovány a státy se snaží ochránit svoje trhy, zvláště v těžkém období krize, jak jen to jde. Je také složitější najít společný kompromis a harmonizovat legislativu 27 zemí tak, aby vyhovovala všem a reflektovala (v případě daní) i ekonomickou situaci států. Mezi další nevyřešené problémy na cestě k jednotnému trhu patří přetrvávající rozdílné technické předpisy (hlavně u průmyslových výrobků a potravin), odlišné daňové předpisy (DPH a spotřební daně) v jednotlivých členských zemích, existující daňové úlevy, které porušují hospodářskou soutěž a přetrvávající bariéry v zadávání veřejných zakázek. Pomoci současnému stavu vnitřního trhu by mělo snížení počtu směrnic upravujících fungování vnitřního trhu z důvodu jejich nadbytečnosti a přílišné komplikovanosti.

Závěr

Jednotný vnitřní trh představuje jeden z největších úspěchů EU. Přestože byl projekt vnitřního trhu oficiálně dokončen v roce 1993, jeho podoba se stále vyvíjí, a to kvůli nedokonalostem, které ještě stále nebyly vyřešeny. Přesto, že producenti a exportéři z nových členských zemí mohou vstupovat na trhy ostatních členů EU víceméně bez omezení, integrační propojenost nových členských zemí na vnitřním trhu bych hodnotila pouze asi 80 %. Hlavním důvodem jsou přetrvávající bariéry, které brzdí pokrok a znemožňují úplné propojení a vznik jednotné hospodářské oblasti. Do dynamiky integračního procesu se bezesporu negativně zapsala také probíhající ekonomická krize. Vzájemné otevírání trhů znamená odstranění všech omezujících národních překážek a zavedení společné legislativy v otázkách týkajících se vnitřního trhu. Hlavními faktory dalšího úspěchu projektu vnitřního trhu může být tedy jen včasná implementace pravidel (opatření a směrnic) vnitřního trhu v NČZ a zejména dobrá vnitřní koordinace.

Díky existenci vnitřního trhu se však lidé, zboží, služby a kapitál z nových členských zemí mohou pohybovat po celém území Evropské unie volně a bez jakéhokoliv omezení. Hlavní přínos má jednotný trh bez pochyb v ekonomické oblasti, kde vnitřní trh pomohl odstranit stávající překážky obchodu. Všechny kontroly zboží na hranicích v rámci EU byly zrušeny společně se zrušením celních kontrol obyvatel. U většiny produktů přijaly země EU princip vzájemného uznávání národních předpisů, tzn., že každý výrobek, který je podle zákona produkován a prodáván v jednom členském státě, musí mít přístup na trhy všech ostatních států. Vnitřní trh pomohl zajistit, aby z liberalizace trhu měli co největší prospěch hlavně spotřebitelé a firmy.

Připojení nových členských zemí do vnitřního trhu vedlo k růstu obchodu a přineslo výhody i starým členským zemím. Zrušení celních překážek a dalších obchodních omezení napomohlo nejen ke zvětšení objemu obchodních transakcí v rámci EU, ale i k růstu životní úrovně. Po společném úsilí tak vznikl projekt vnitřní trh - prostor bez vnitřních hranic, ve kterém byly propojeny trhy zboží, služeb, pracovní síly a kapitálu všech členských zemí EU.

Seznam literatury

EUROSKOP (2012a). 80. léta a 90. léta - velký krok vpřed. [online]. [cit. 2012-02-02]. Dostupné z: <<https://www.euroskop.cz/322/sekce/80-leta-a-90-teta---velky-krok-vpred/>>.

EUROSTAT (2012a). [online]. [cit. 2012-02-02]. Dostupné z: <<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/download.do?tab=table&plugin=1&language=de&pcode=tec00001>>.

EUROSTAT (2012b). External and intra-European Union trade, Data 2004–09, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2011, ISSN 1606-3481.

EUROSTAT (2012c). [online]. [cit. 2012-02-02]. Dostupné z: <<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tet00039&plugin=1>>.

EUROSTAT (2012d). External and intra-EU trade. A statistical book. Data 1958-2010. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2011, ISSN 1831-4104.

EUROSTAT (2012e). [online]. [cit. 2012-10-02]. Dostupné z: <<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tet00002&language=en>>.

EUROSTAT (2012f). Europe in figures (Eurostat yearbook 2011), Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2011, ISSN 1681-4789.

Evropská komise (2012). European Economy Research Letter. [online]. [cit. 2012-10-02]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication15099_en.pdf>.

EVROPSKÁ KOMISE (2009a). Five years of an enlarged EU, Economic achievements and challenges, European Commission: Directorate-General for Economic and Financial Affairs, 1/2009, ISSN 0379-0991.

EVROPSKÁ KOMISE (2009b). European Economy Research Letter, European Commission: Directorate-General for Economic and Financial Affairs, 2009, ISSN 1831-4457.

EVROPSKÁ KOMISE 2012). Single European Act. (Luxembourg, 1986. [online]. [cit. 2012-02-02]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/economy_finance/emu_history/documents/treaties/single_europeanact.pdf>.

URBAN, L. (2012a). Stručná historie vnitřního trhu [online]. Euroskop.cz. [cit. 2012-01-17]. Dostupné z < <http://www.euroskop.cz/8732/sekce/strucna-historie-vnitriho-trhu/>>.